

BARZO (8766) *av*

barzo (8668), **bardzo** (98); *bardzo BiałKaz* (17); *barzo : bardzo BierEz* (195 : 14), *March*³ (4 : 1), *RejKup* (131 : 1), *MurzHist* (18 : 2), *BielKron* (318 : 1), *MycPrz* (6 : 1), *StryjKron* (4 : 61).

a oraz o jasne (w tym w a 156 r. błędne znakowanie).

comp i sup (421 + 165); *-barziej* (582), *-barzi* (4); *-i CzahTr* (2), *-ej* : *-i OpecŻyw* (1 : 1), *GosłCast* (3 : 1). *-ej* (78), *-ej* (5), *-(e)j* (499); *-ej* : *-ej MurzHist* (1 : 1), *Oczko* (18 : 3), *KochTr* (2 : 1). $\diamond$ *sup ną-* (121), *nąj-* (44); *nąj-* *GórnDworz* (18); *ną-* : *nąj-* *Mącz* (4 : 20), *GórnRozm* (1 : 4), *ActReg* (2 : 1), *PowodPr* (2 : 1); *ną-* (107), *na-* (3), *n(a)-* (11); *ną-* : *na-* *Mącz* (3 : 1), *CzechRozm* (1 : 1), *CzechEp* (1 : 1); *nąj-* (42), *naj-* (1), *n(a)j-* (1); *nąj-* : *naj-* *GórnDworz* (17 : 1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI(XVIII) – XVIII w.

1. *W związkach z czasownikiem zaznacza wysoki stopień nasilenia czynności lub stanu a w połączeniu z przymiotnikiem i przysłówkiem wzmacnia wyrażoną przez nie cechę lub właściwość: mocno, silnie, usilnie, znacznie, wiele, wielce, nadzwyczaj; summe Mącz, Calep, Cn; oppido BartBydg, Mącz, Calep, Cn; valde Mącz, Calag, Calep, Cn; ad modum, impendio, impense, magnopere, multum Mącz, Calep, Cn; adeo, probe, tantopere Mącz, Calep; apprime, bene, effuse, longe, male, nimis, nimium, perquam, sane, vehementer Mącz, Cn; nimiopere, summopere Calep, Cn; quanto, tanto BartBydg; atque, gravate, graviter, late, magnifice, magno, multo, naviter, perinde, plurimum, praenimis, praeter, quantopere, quantulum, quantum, tam, vero Mącz; magis ac magis Calag; vaste Calep; accurate, aequae, ampliter, desiderando, egregie, eximie, immortaliter, incredibiliter, in inmensium, insane, insigniter, magne, mirum quantum, multopere, multum in modum, misere, numero, per- w composit., pergraviter, porro, praeter, supra, usque Cn (8733) :*

A. *Z czasownikiem oraz z rzeczownikiem pełniącym funkcję orzecznika (3355) : Myal cyem ya barzo fyα łmacyc pokutuyac. BierRaj 23v; March*¹ *A4v; Chwałac bārzo iego pilność BierEz A2; Byś się bārdo niekwąpiłā BierEz B4v (105); OpecŻyw 3v (28); ForCnR B (2); PatKaz II 56; PatKaz III 99v [2 r.] (7); HistJóz A2 (7); TarDuch Ev; Komuciem barzo á gęłto żyła bije/ tam krew á kolera panuie. FalZioł V 12v (153); BielŻyw 23 (21); Gdy też ktemu [puls] nie będzie iednakiey miary, ale czałem barzo czałem mgło, też richło y leniwo, tam śmierć bliłkā znamionuie. GlabGad E4 (50); March*² *D3; MiechGlab 21 (10); ZapWar 1535 nr 2413; BierRozm 13 (2); KlerWes A (2); Bārdo służy cudni mietz podle mego boku March*³ *V8v; WróbŻołt 4/3 (13); a kthora [odpowiedz] barfzo sziā nyefgadza sthem rołkazanyem LibLeg 7/34 (28); RejPs 31v (8); ComCrac 19; LibMal 1544/92v (7); RejRozpr B2 (15); LudWieś A2 [2 r.] (4); SeklWyzn Gv (2); SeklKat F2 (4); RejJóz A7v (38); RejRozm 395 (3); RejKup b4 (84); iże pfi kthorzy bārdo szczekaiā/ nie máią żadney dowcipności obráženia. HistAl C4v (59); KromRozm I A4 (8); Pamiętaj że im się wielkość grzechów bardziēi okazała [...] tym téłz obfitłzá ielst łafka Bożā MurzHist Fv (11); MurzNT 6 (5); MurzOrt B2v; KromRozm II b4 (4); KromRozm III A7v (8); Diar 61 (4); DiarDop 106 (2); BielKom C6v (13); yāko może nabārzyey nyechay go powfcyga GliczKsiąż F6v (27); LubPs B4v (12); GroicPorz h4v (6); SeklPieś 32; KrowObr B2 (19); Boś wierę mowiac o tym bārzo rułzył dzwonnā. RejWiz 57v (108); Leop Gen 7/18 (31); OrzList b3 (2); Ale ogyeń co go duśifz/ to fie bārzyey żarzy KochZuz A2v; RejFig Aa4v [2 r.] (15); RejZwierz A2v (36); Rozmnożę ia potomftwo twoie tāk bārdo/ iż mu żadnei liczby nie będzie przed wielkością.*

BibRadz Gen 16/10 (63); *OrzRozm* B2 (28); co dáley to bárzyey fie tá pokułá ná świecie rozmagála *BielKron* 8; odeymi złość ługi twoiego/ bom zgrzełzył bárzo. *BielKron* 73v (137); *GrzegRóżn* A2v; *KwiatKsiąż* C3v (11); *KochSat* A3v (3); *KochZg* B; Adamo Deamo Wielmi bárzo miłuyę. *Mącz* 7d; Augere atrocitatem peccati, Przewinienie yęlcze bárzyey łzerzić *Mącz* 19c; Inaudio, Bárzo łłyfzę. *Mącz* 19d (151); *OrzQuin* Bv (16); *Prot* A2v (4); Co gdy łłyfzymy/ tym fie nam bárzyey máią wlepić w pámięć łłowá *SarnUzn* C8; *SienLek* 6v (70); *SienLekAndr* a3 (2); *LeovPrzep* a3 (4); *RejAp* 11v (21); ktorzy poznawłfy fie dziś s tobą/ á chcącz fie tym co naybárzyey zálezic/ będą przyłięgác/ iáko ná świecie nikogo bárzyey nie miłuią *GórnDworz* N6v; bo iáko kámień/ może być wıętfzy/ gładfzy/ ábo chropáwłfy ieden niż drugi/ ále przedfıe nie będzie bárzyey kámieniem: áni drewno/ bárzyey drewno iedno/ niż drugie: thák thez męfzczyzná/ nieieft bárzyey człowiekiem/ niż białągłowá *GórnDworz* X7 (173); *GrzepGeom* A4 (2); *HistRzym* 51v (117): A ták iákości iuz o nim bárzo łlychác. A ná koniec y cí pogáni/ ktorzy tu przyłzli/ bárzo o nim powiedáią/ á pilnie fie pytáią. *RejPos* 36 (101); *BielSat* C4 (5); *BiałKat* 23v (4); *GrzegŚm* A3 (6); *HistLan* B (10); *KuczbKat* a2 (32); *RejZwierc* 204v [2 r.] (129); Y powodzi fie im bárzo do tego czálu *BielSpr* 11v (18); *WujJud* 189v [2 r.] (26); *KochList* 1; *RejPosRozpr* c3v; *RejPosWstaw* [41²] [2 r.] (6); *BudBib* B2v (39); Bárzo mi žal tego *HistHel* C3v (7); *MycPrz* II C3 (5); *Strum* D2 (7); *BiałKaz* Cv (7); *BudNT* b7 (7); iáko co dzień bárzyey á bárzyey niłzczeie. *CzechRozm* 255 (74); *PaprPan* A3v (21); *KarnNap* A2 [2 r.] (7); ázaby łędzia ná fwey powinności bárzo niechramał? *ModrzBaz* 88 (17); *SkarJedn* A6v (26); *KochOdpr* Bv (3); áby [...] myśł/ y ferce fwé co nabárziéy vfkromił *Oczko* 24 (36); Vpatrza twégo łmiłowánia/ Bárziéy niż nocna łtraż świtánia. *KochPs* 194 (7); iuz mię ich bárzo włtyd *SkarŻyw* 134 (177); *KochTr* 11 [2 r.] (3); *MWilKHist* B2v (12); Ták fię wroćic mułieli náзад do Polakow/ A przyścim przełtráfzyli łwym bárdzo Krzyżakow *StryjKron* 527 (11); czemu ták bárzo ná zdrowie ich inłtyguie? *CzechEp* 92; á temu zás bárzo y názybıt wierzy *CzechEp* 106 (52); *CzechEpPORz* **3v; *KochJez* B2v; *NiemObr* 128 (4); *KochFr* 11 (5); Więc, co ieft naygorłżego w wálzey electiey, to ty chwaliłz naybárzyey *GórnRozm* Av; Iáko świeckiego ták y duchownego mieczá bárzo/ á bárzo potrzebá *GórnRozm* D; á co wıętfza dáleko bárzyey on miłuię łyny/ niłzi Sędzia tych/ co fię prze deń ze łwą przą przywiodą *GórnRozm* F4 (32); *KochDz* 107; *KochSz* B3 [2 r.] (7); *KochWz* 136 (3); *ReszPrz* 26 (10); *ReszHoz* 117 (3); *ReszList* 142 (7); *WerGośc* 204 (5); *WerKaz* 293 (2); *WisznTr* 7 (9); *KochMRot* A3v; *BielSen* 12 (2); *BielSjem* 7 (3); A im fye bárzyey łili/ Tym ięlcze wıęcéy myli. *KochPieś* 27 (6); *KochTarn* 74; Iuz fye gwiazdy przededniem bárzo vmykáią: A po iednéy nieznácnie zdáleká znikáią. *PudłFr* 68 (10); *ArtKanc* C13 (15); *BielRozm* 21 (2); *KochProp* 9; *KochWr* 31 (2); *PaprUp* B2 [2 r.] (17); Teraz zás ktoś mu ferce do dzieci popłował/ Które ón przede włzytkiem nabárziéy miłował. *ZawJeft* 21 (4); O Zonę swą y dziatki pilnie prosi y barzo prosi *ActReg* 54; dwie rzeczy naibarzyey iednak wnıey wotowaii. *ActReg* 78 (35); Exposco – Barzo požadam, konieczniełie vpominám. *Calep* 395b; Desidero – Pozadam, zyczę łobie, barzo chcę. *Calep* 311b; Persono – Barzo brźmie. *Calep* 791a (47); *GostGosp* 84 (16); *GostGospSieb* +3v (3); *Phil* C3 (11); *GórnTroas* 21 (11); *GrabowSet* V3 (4); Niepołpolitowác fie bárzo z pány. *KochAp* 10 (2); *KochFrag* 15 (3); który [nieprzyjacię] o żadnym bárziéy nie myśli áby go podéydź/ iáko o was *OrzJan* 67 (19); Bárzo ia wiém co tobie ná woynę potrzebá *WyprPl* A4; *LatHar* 126 (10); *KołakSzczęśł* A3; *RybGęśli* C4; *WujNT* Mar 7/37 (43); *WysKaz* X2 (8); *JanNKar* A3

(5); *JanNKarGórn* E4; tedy téz iáko nabárziéy bydz może/ chcemy ie duchownémi dáry záchowác *SarnStat* 986 (15); *SiebRozmysl* A2v (3); *WitoslLut* A2v (2); *KmitaSpit* C2; *PowodPr* 5 (16); *SkarKaz*)(4 (31); *VotSzl* B2v (3); *CiekPotr* 7 (15); Ci nieprzyacielowi fałdow nie przyliędą/ Choć lię ná to nabarzi fámi wřpinác będą. *CzahTr* G2 (18); *GoslCast* 63 (5); *PaxLiz* Bv [2 r.] (10); Potrzebuiem/ y bárzo potrzebuiem Pánie Boże nálz *SkarKazSej* 658b; Y to iest nierozum wielki y złość/ ktorey lię bárzo miedzy wámi násiało. *SkarKazSej* 662a (10); *KlonFlis* C3 (2); *KlonWor* 27 (4); *PudlDydo* A3; *ZbylPrzyg* A2v (3); Bo fie to zdrowo widzi/ co nabárziéy ízkodzi. *SzarzRyt* C3v; *KochPhaen* 10.

W charakterystycznych połączeniach: *barzo bać się* (71), *(u)bić* (15), *(po, za, z) błędzić* (35), *(za)boleć* (30), *(po)chwalić, wychwalać* (31), *dziękować* (19), *(za)dziwować się, (z)dziwić się* (66), *(za)frasować (się)* (19), *(roz)gniewać (się)* (61), *kłuć* (13), *kochać się* (42), *lękać się, (po, prze, u, z)lęknąć się* (64), *(po, ze)mdleć* (20), *(roz, u)miłować (się)* (124), *(po, roz, za)mnożyć (się)* (37), *(o, po, z)mylać, mylić (się)* (90), *plakać* (42), *(s, u)podobać (się)* (41), *pomagać* (61), *pragnąć* (25), *prosić* (34), *przystoi* (23), *(roz, u)radować (się)* (24), *(za)smucić (się)* (43), *(za)szkodzić* (40), *śmiać się* (13), *żałować* (40), *(po)żądać* (22).

a. Zestawienie »nie barzo« stanowi osłabione zaprzeczenie treści określanego wyrazu (97) : Komuś winien/ nie bárzo mu dowierzay. *BierEz* L3, A4, K3, Q3v, S; *FalZioł* I 74d, 81d 129b, III 22b, IV 47c (6); *GlabGad* M3v, P; *RejJóz* D, D3v; *MurzHist* Cv; *MurzNT Matth* 15 marg; A thák nye bázrobz y drogi było *KromRozm III* D4v; nyechay czuyą wtym/ áby dzyeci íwzych zmlodosci nie rospuffczáli/ ich áby nye bárzo w rofkofsy y w pyeścócye myeli. *GliczKsiqz* E6, C5, D3, F4v, F6v, F7 (8); Aczci to dżis iuz ná Swiecie niebárzo nowiná *GroicPorz* C4, bb2v; *RejWiz* A4v, 62, 68v, 79, 193v; *RejZwierz* 3v, 27, 62, 63, 84; *BibRadz* 546v; Witułtowi fie tá rzecz podobála/ ále Iágielłowi s Polaki nie bárzo *BielKron* 386, 427; Non magnopere miror Nie bárzo fie temu dziwuyę. *Mqcz* 204d, 158c, 180d, 188c, 225d, 330b (11); *OrzQuin* H2v, T; tho wřzyftko weškłenicę wřyp [...] á niebárzo tłocz *SienLek* 160v, 12v, 30, 41v, 122, 146; nie bárzo mu to przyftoi *GórnDworz* Hh, B6, I2, P7, Aa6; *HistRzym* 54v; *BielSat* D4; A pewne zá niepewne ítrácić nie bárzo to rozum iest. *RejZwierc* 37, 65, 178v, [233], 242v, 246v; *Strum* 104v; *Oczko* 8, 9v, 20; *SkarŻyw* 160; *CzechEp* 15, 148, 269; *NiemObr* 13, 93, 161; *GórnRozm* A3, B4, E4v, F2; *BielRozm* 30; *ActReg* 5, 83, 96; *SarnStat* *4; *PowodPr* 68; *PaxLiz* D4v, E4v.

B. Z przymiotnikiem i imiesłowem (3834) : pyac ran yes podyql a na ostatek barzo gorką ímyerc *BierRaj* 21; *PowUrb* +; *March*¹ A (7); Gdym ci tak bárdzo niemiá/ nie będąc więcey wádzila. *BierEz* B4v (67); pán buog [...] leży w grubé ítayni/ na ziemi téz wielmi twardé/ zimy barzo oftré. *OpecŻyw* 20; Tam że téz dlá wielkie bolefcij ktorą w obrzezaniu cirpial/ gorzko plakál/ bo ciało nafubtylnieyflé/ barzo czuyné nad ijné fyny ludfkié miál. *OpecŻyw* 22v; MIłofciwy pán Iezus/ barzo ij okrutnie zraniony/ ij bolefcij będątz pelny *OpecŻyw* 143v (13); *ForCnR* A3, A4v; *PatKaz I* 13; gdy uydzyal kyerz abo drzeuo zyelone barzo szlyczne *PatKaz II* 55v (6); *PatKaz III* 95 (13); *Murm* 123; a ten miał dziewczkę barzo cudną nadewřytki yne panny y tzyftą barzo *HistJóz* B3 (8); *KlerPow* 2 [2 r.] (5); y wyelve rzeczy iesth czo yem ísą barzo zwielką cziałkofzczią *MetrKor* 57/120v (2); *TarDuch* D5v; á zwłafzcza gdi będą wpieczu pirwey tak barzo wřufzone iże będą iako by zbuczniále *FalZioł* I 62a (477); *BielŻyw* 2 (40); *GlabGad* A2 [2 r.] (93); *March*² D3; *MiechGlab* ktv (33);

BierRozm 9 (3); *KłosAlg* Av (2); *KlerWes* Av; *LibLeg* 7/68 (21); *March*³ T7 [4 r.]; *WróbŻoIt* 22/5 (23); *WróbŻoItGlab* A4v; *RejŁas* 411; *RejPs* 27v (20); *RejRozpr* C3 (5); *LudWięś* B; *SeklWyzn* 2v (3); *RejJóz* A3 (15); *SeklKat* Z3v; *RejRozm* 392 (2); *RejKup* d7v (21); *HistAl* M6v (111); *ZapWar* 1550 nr 2674 [2 r.]; ábowim čás náfz bárzo yeft nyebelꝑyeczny *KromRozm I* 13v (7); *MurzHist* T2v (3); *MurzNT* 33v [2 r.] (7); *KromRozm II* 12v (2); *KromRozm III* C (2); zdało się nam za barzo potrzebne *Diar* 65 (4); *DiarDop* 100 (4); *BielKom* A3v (5); Bucephalá onego. Koniá Alexándrowego/ Sercá bárzo rycerłkiego. *GliczKsiąż* Av (36); *LubPs* A3v (48); *GroicPorz* A3 (12); *SeklPieś* 31v; *KrowObr* 43 (16); A bárzo to ná cienkiew záfwdzy wiśi nići *RejWiz* 71 (75); *Leop* *B2 [4 r.] (99); *OrzList* dv (2); *RejFig* Aa2 (8); Ale to ná niecnotę/ bárzo ieft łzpieg prętki. *RejZwierz* 67 (18); *BibRadz I* *2v (85); *OrzRozm* B2 (16); gdzie też dał lifti do Frydrychá Kfiążęcia Sáłkiego bárzo przyiacielłkie *BielKron* 200 (134); *GrzegRóżn* O; *KochSat* A2v; *KwiatKsiąż* C3v (17); Antiquior Bárzo ftáry. *Mącz* 11c; Charissimus et amicissimus Bárzo miły a łaskáwy. *Mącz* 51b; Ingens, bárzo wielki. *Mącz* 170b; Praecarus Bárzo drogi. *Mącz* 316d (236); áby Król [...] Królestwo łwé/ ku vpadku bárzo náchylone/ dzwignął *OrzQuin* A4v (13); *Prot* A4 (5); *SarnUzn* A2v (3); *SienLek* 5 (63); *SienLek Andr* a3 (2); *LeovPrzep* a3v (13); *RejAp* 29v [2 r.] (39); *GórnDworz* C (83); *GrzepGeom* H4; nálażł łóże bárzo vlláne y korthynámi obithe. *HistRzym* 52v (82); która fie im bárzo niepodobna widziálá *RejPos* 29; zá żwierciádło łáf położeni y poštáwieni/ bárzo máłuczkiem i krocichnem i łowj *RejPos* 214 (146); *BialKat kt* (5); *KwiatOpis* B4; *BielSat* C4v (3); *GrzegŚm* 6; *HistLan* C2 (7); *KuczbKat kt* (39); *RejZwierc* Bv (138); *BielSpr* 8v (8); *WujJud* 27 (15); *WujJudConf* 47 (6); *KochList* 2; *RejPosRozpr* b3 (3); *RejPosWstaw* 21v (15); fiedm krow [...] łzczupłych y łzpetnych ná pozor bárzo *BudBib Gen* 41/19 (39); *KochPs* 55; *HistHel* A (2); *MycPrz* I C; *Strum* C4 (9); tego włzyfcy przodkowie iego wczynić niechcieli/ choć oto [...] były bárdzo prófzeni. *BialKaz* L (6); *BudNT* b4v (7); iż ten pierwłzy wywod twoy/ ieft bárzo niewáżny *CzechRozm* 185 (43); *Paprpán* A4 (25); *KarnNap* Ev [2 r.]; ktore [omyłki] zobopolnie łobie odpufzczác ieft rzecz bárzo ludzka. *ModrzBaz* 67 (112); *ModrzBazBud* ¶6; *SkarJedn* A7 (18); *KochOdpr* A2v; śmierć ták bárzo łtrafłziwá á nieodwłóczná zá łobá prowadzi *Oczko* 1v; áby to łtrumién zimny/ áni gorący bárzo niebył *Oczko* 16v (35); A ták podobna bárzo rzecz ieft iłz zbáwiciel náfz robył rękómá *SkarŻyw* 245 (203); *KochTr* 20; gdyż rádniey miełzkał w Litwie niżli w Polłfcze dla rokłofznych łowow [...] bo był bárdzo myłliwy. *MWilkhist* D4v (9); *StryjKron* 662 (24); *CzechEp* 4 (17); *NiemObr ktv* (4); A nie báfz przeciwko mnie ták bárzo łrogá. *KochFr* 42 (3); *GórnRozm* C4v (26); *KochDz* 106; *KochSz* B4v; *KochMRot* A3v; *ReszPrz* 15 (12); *ReszHoz* 115 (3); *ReszList* 165 (3); *WerGośc* 204 (12); *WerKaz* 283 (2); *WisznTr* 10; *BielSen* 8 (5); *BielSjem* 23; *KochPieś* 26; *KochSob* 57; *PudłFr* 25 (6); *ArtKanc* A7v (31); *BielRozm* 23; *Paprup* Av (16); *ZawJeft* 5 (4); Offensus był barzo tą mowá Pana Marszałkowá Pan Kanclerz zedwu przyczyn. *ActReg* 4 (20); Decorissimus – Barzo ozdobni. *Calep* 292a; Decrepiti – Starułzkowie, barzołtarzy *Calep* 292b; Efferus – Barzo, łrogi, okrutni. *Calep* 350b; Praedulcis – Barzo łlotki. *Calep* 832a; Percandidus – Barzo białi. *Calep* 775b (164); *GostGosp* 8 (9); *GostGospSieb* +3 (4); *GrochKal* 18; *Phil* C3 (6); Czemu ták bárzo licá łzám i przyodziáne *GórnTroas* 32 (4); *GrabowSet* A2 (6); *OrzJan* 7 (17); *KochAp* 5; *KochFrag* 24; y kón miernie rokłły Lepłzy niż bárzo drobny/ y názbýt wyniołły. *WyprPl* B3 (3); *LatHar* 27 (32); *KolakCath* A2v; *KolakSzczęśł kt*; Przetoż y Collekty kościelne łáf

bárzo krotkie/ ále wielce fkuteczne y potężne. *WujNT* 26; A przyźdźszy w dom Arcyboźniczego/ vyrzał zgiełk/ y płączące/ y bárzo ryczące. *WujNT Mar* 5/38 (48); *WysKaz* 3 [2 r.] (21); *JanNKar* E3 (6); *SarnStat* 51 (29); *SiebRozmyśl* A3v (5); *WitosłLut* A3 (5); *GrabPospR* N4 (2); *KlonKr* Av (2); Krolowi bárzo świetne namioty rozbito *KmitaSpit* A4v (9); *PowodPr* 71 (9); *SkarKaz* 3 (45); *VotSzl* B2 (3); bo niemałz tu teraz Ták bárzo pieniężnego nikogo iáko on *CiekPotr* 40 (11); *CzahTr* F3 (9); *GosłCast* 25 (5); *PaxLiz* Cv (17); *SkarKazSej* 671a (14); *KlonFlis* H3 (3); *SapEpit* A3v; *KlonWor* 12 (13); *PudłDydo* B4 (2); *ZbylPrzyg* A2 (2); *KochPhaen* 18.

W charakterystycznych połączeniach: barzo bliski (14), *bogaty* (27), *chory* (12), *cienki* (12), *ciężki* (36), *cudny* (28), *daleki* (15), *długi* (22), *dobry* (263), *drobny* (11), *drogi* (18), *dziwny* (31), *gęsty* (12), *głupi* (14), *gorący* (21), *gorzki* (19), *jadowity* (14), *jasny* (32), *kosztowny* (20), *krotki* (45), *lekki* (12), *łaskaw(y)* (11), *łatwy* (11), *mały* (57), *mądry* (15), *mdły (medł)* (23), *miły* (34), *młody* (17), *mocny* (52), *nędzny* (14), *nierad* (22), *okrutny* (14), *ostrzy* (12), *piękny* (41), *pilny* (19), *płodny* (15), *podobny (podobien)*, (51), *potrzebny* (81), *pożyteczny* (73), *prędki* (28), *przeciwny* (26), *przyjemny* (11), *przykry* (18), *rad* (208), *rozny* (26), *rzadki* (13), *skłonny* (13), *słaby* (15), *sławny* (14), *słodki* (15), *smętny, smutny* (31), *smaczny* (11), *srogi* (24), *stary* (43), *straszliwy* (21), *subtylny* (12), *szeroki (szyroki)* (13), *szkodliwy* (42), *śmiały* (12), *tłusty* (17), *trudny* (38), *twardy* (15), *uczony* (18), *użyteczny* (29), *wdzięczny* (58), *wielki* (214), *wysoki* (26), *zacny* (15), *zimny* (23), *zły* (62).

a. Związki ze stopniem wyższym (6) : Bárzoć lepszzy dzielcá pilny/ A gdy k temu nieomylny. *BierEz* L4v; A zafię barzo łącznieyřza ku wyrozumieniu niemoczy *FalZioł* V [1]; Znacznieřze przodkow wařzych/ i barzo znacznieřze Vbořtwo w Polřzce/ niz ty bogactwa dziefiejřze. *KochSat* A4v; y powieda o prędfzym á bárzo łákkáwřzym wřpráwiedliwieniu iego. *RejPos* 200v; *BiałKat* 103v; przeto téz po obiednié řiedzenie nie bywa thák długié: gdyż y ciáła w ten czás dla gorácá mdleyřzé/ y wody bárzo łábřzé *Oczko* 28.

b. Formy comp i sup w funkcji wykładnika stopnia wyższego i najwyższego przy stopniowaniu opisowym przymiotnika lub imiesłowu:

α. Ze stopniem równym (43) : tak iż wino łtare bywa mocnieyřze łamo w łobie, á miód thez łtary bywa barziefy łuchy. *GlabGad* I8v, B4v, G7v; *RejKup* O; *KromRozm I* D4; *KromRozm III* cv; Bo kiedy s przyrodzenia krew będye gorácá/ Tedy tez będye byřtrřza y bárzyey burzácá. *RejWiz* 117, 186; iż on żadnego nabárzyey vpádfego nigdy opuřzczać nie raczy *RejPos* 121, 69, 197; *BielSat* B4v; *KuczbKat* 40; *RejZwierc* 52v; *CzechRozm* 246; gdyż rozmáythé Complexie/ rozmáyta łkóre/ závártá/ álbo otworzóná bárziefy máia *Oczko* 16, 6v, 9; *KochPs* 153; *SkarŻyw* 20, 263; *KochTr* 5; *CzechEp* 99; *GórnRozm* M4v; łá teraz ludzie bárziefy chćiwi na pomřte/ łákomřzy [...] vporni/ dáleko wiefcey niz byli pod Papięřtwem *ReszPrz* 71; *BielRozm* 14; Rusticior – Barzei łhłopski. *Calep* 933a, 962b; *GostGospSieb* +3; *GrabowSet* A2v; Anyłowi podobna bárziefy niz łłowieku. *KochFrag* 25; *WyprPl* Bv; *WujNT* 299, *Act* 20/38; řwięřřza y bárziefy vgaráiaća przyczyná téy Correktury praw przyřtápiłá. *SarnStat* *7; *PowodPr* 72; *SkarKaz* 204b; *VotSzl* D2v; *CiekPotr* 45, 53; *GosłCast* 63; *SkarKazSej* 704a; *SzarzRyt* B4 [*Stopniowaniu opisowemu podlegajá głównie imiesłowu*].

β. Ze stopniem wyższym (8) : Cui illa civitas sit commendatior Bárziefy záliecenřze miářto. *Mącz* 206d; Quo quis versutior et callidior est, hoc invisior et suspectior magis, Ym kto nabárzyey chyřřřzy/

tym bárziej zazdrościwłzy y podeyźrzeńłzy álbo niewiernieyłzy. *Mqcz* 406d, 431a; y nawet niewieóm/ by niebárziéy Turczynowi nieżycziwłzy. *OrzJan* 37; Początek życia dobrego czynić íprawiedliwość przyiemnieyłza iéft bárziej niż ofiárowanie ofiar. *KolakSzczęśl* B3v; że im dáléy tym bárziéy będziem pewnieyłzy pokoiu y zgody. *SarnStat* 1226; Złe im bárziej znáiomłze, tym wzytecznieyłze. *CiekPotr* A3v.

c. Zestawienie »nie barzo« stanowi osłabione zaprzeczenie treści określanego wyrazu (114) : Widziéie mié tak máłego/ A nie bárzo też mocnego *BierEz* A4v, I2v, R; *ForCnR* C2; *PatKaz III* 121; Sama w łobie Manna iéft niebarzo biała *FalZioł III* 4d, I 36b, 65c, III 22d, V 19b, 20a (10); *GlabGad* H4v, N8, P5v, P6, P6v [2 r.]; On mv odpovyedz dal nyebárzso przyemną y przyaczyelłką *LibLeg* 7/34, 7/68, 11/164; *RejRozpr* G2; *MurzNT* 61; *KromRozm II* r; *GliczKsiąż* H8, I8v, K; *GroicPorz* i2v, b3, g2v; *RejWiz* 91, 93; *RejZwierz* 68; s ítáák íe vgodá miedzy Krolem Polłkim y Witułtem á miedzy Konradem Miłtrzem Prufłkim á Kontory íego/ nie bárzo wdzyęczna Polakom *BielKron* 384v, 283, 465; *KwiatKsiąż* F4; Maiuscullus Prziwiétfłzym/ nie bárzo wielki. *Mqcz* 204c, 114c, 127a, 194b, 282b, 303c (9); Lepłze co niebárzo tłufte áni chude *SienLek* 6v, 4v, 6v, 8v, 147v, V4v, Y; Y kto w to może dobrze potrefié/ z niebárzo trefney rzeczy/ bárzo threfną vczyni. *GórnDworz* O6, B8, H2v, N4, N5v, P5v (13); *RejPos* 326; *RejZwierc* 75, 77v, 172, 210, 243; *BielSpr* 65v; *HistHel* C2v; *Strum* C3, Ov; *ModrzBaz* 39v, 50, 94, 140; *Oczko* 27v; *SkarŻyw* 537, 544; *StryjKron* 135, 340; *CzechEp* *2v; *CzechEpPorz* *3v; *NiemObr* 141, 178; Ale tu v was/ y obyczáie náder złe z wálzey íweywoley/ y práwá nie bárzo íá chwáły godne *GórnRozm* C2v, D3v; *BielSjem* 16; POśłáł íeden Ziemiánin do Páná wielkiégo Sługę/ poprawdzie mówiác/ nie bárzo dwórkiégo *PudłFr* 25, 55; niebarzosié chętnym stawil aleprzecie pilno słuchał *ActReg* 87, 27, 73, 156; *Phil* P2; *KochFrag* 47; *WyprPl* B3, C2; *LatHar* 397; *WysKaz* 41; *SarnStat* 661; *PowodPr* 48 marg; *SkarKaz* 40b; *GosłCast* 25, 46; *KlonFlis* C3v, H2.

C. Z przysłówkiem (1544) : vkazal mu ízye papyelch barzo mylye y lałzkawye *PowUrb* +3; *BierEz* A3v (27); *OpecŻyw* 10 (6); *PatKaz II* 31v (3); *PatKaz III* 104 (5); *HistJóz* B4v; *KlerPow* 4; barzo fałziwie był okarżon y pytan. *TarDuch* C3v (6); czyłci wzrok barzo dobrze. *FalZioł I* 5b (113); *BielŻyw* 161; bowiem íego iufzicza włzitka íe w krew obracza á barzo richłó. *GlabGad* H3 (7); *MiechGlab* 51 (5); *BierRozm* 5 (2); *KlerWes* Av; I tez barzo wiele złodzieyow. *LibLeg* 11/60v (13); *WróbŻółt* B2 (4); *WróbŻółtGlab* A4 (2); *RejPs* 42v (5); *RejRozpr* Fv; *LudWieś* B5v; *SeklWyzn* F3; *RejJóz* D5v (16); *RejRozm* 396 (2); *RejKup* m3 (24); oni widzac wielką rzekę bárzo chutko pływácą *HistAl* E3v (40); bárzo ich máło naydzyelz *KromRozm I* M (3); i tego wielmi pragnał i dziwnie barzo prośil *MurzHist* D4v (3); *MurzNT* 8v (6); *KromRozm II* d4 (2); *KromRozm III* C (2); *Diar* 23 (2); *GliczKsiąż* C7 (18); *LubPs* L (10); *GroicPorz* C3v (3); *KrowObr* 92 (6); przez mołtek wyłoki/ Pod ktorym był okrutnie bárzo wir głęboki. *RejWiz* 131 (62); I rośpalił íe gniew Pánłki vfilnie bárzo *Leop Num* 11/10 (45); *OrzList* b3v; *Goski* *; *RejFig* Cc5v (2); *RejZwierz* 116v (13); *BibRadz Gen* 24/35 (36); y opíłáne íá mieyłcá Biskupie/ [...] ále zelzywie bárzo. *OrzRozm* I2 (6); *BielKron* 216v (47); *GrzegRóżn* C2v (3); *KwiatKsiąż* F4v; Celeriter, Bárzo prętko/ Strzaskiem *Mqcz* 46a; Approbe, id est valde probe, Bárzo dobrze. *Mqcz* 323d; Disputet, Bárzo íe niewymownie íromác *Mqcz* 329d (111); *OrzQuin* I4 (2); Drudzy zálię (a widzę że tych bárzo íiá) Twirdzác tak *Prot* C (2); *SarnUzn* E4v; ábowiem tym áni trzeba potraw obierác/ áni bárzo íye miernie chowác *SienLek* 3v (11); *LeovPrzep* a3

(5); *RejAp* 87 (14); á w głowie ich/ bárzo tám tego było niewiele. *GórnDworz* N4 (46); *GrzepGeom* A4v; á krolewná tego wczynku bárzo sílno plákáá *HistRzym* 105 (15); *RejPos* 50 (53); *BiałKat* 63v (2); *GrzegŚm* 38; *HistLan* C2 (3); *KuczbKat* 115 (23); Ieiliby mu fie w rychle bárzo nie śprzykrzyá. *RejZwierc* 251v (61); coby nie było ciááno/ áni bárzo prześtrono/ wokoł *BielSpr* 8 (6); bárzo mocnie á gruntownie bronili *WujJud* 143 (13); *RejPosRozpr* b3 (4); *RejPosWstaw* [21²] (3); nieprawość domu Izraélłkiego/ y Iehudłkiego wielką bárzo wielce *BudBib Ez* 9/9 (21); *HistHel* A [2 r.] (3); *MycPrz* I C4v; *Strum* E3 (11); *BiałKaz* F4; *BudNT* a5 przedm (4); *CzechRozm* 3 (33); Wnetże tám doś kłopotu było bárzo o nich. *PaprPan* Hh4 (18); *KarnNap* A2v (2); *ModrzBaz* 10 (58); *SkarJedn* 171 (16); *Oczko* 14 (20); *KochPs* 166; łodko bárzo y nád zwyczaj ípiewáć poczáł *SkarŻyw* 113 (60); *MWilcHist* G3v; *StryjKron* 16 (30); *CzechEp* 170 (18); *CzechEpPORz* **2v; *NiemObr* 96 (2); *KochFr* 23; *GórnRozm* C3v (17); *KlonŻal* E4; *KochSz* B (3); *ReszPrz* 72; *ReszHoz* 116 (4); *ReszList* 159 (5); *WerGośc* 236; *WisznTr* 10 (3); *BielSen* 10 (2); *KochPieś* 14; *PudłFr* 11 (3); *ArtKanc* B3 (4); *PaprUp* A3v (2); *KochWr* 19; y listy barzo serio pisane *ActReg* 130 (16); Diutissime – Barzo długo, czas wielki. *Calep* 322a; Gelide – Barzo zimno, gnužno, ocziablie. *Calep* 449a; Praemature – Barzorano. *Calep* 835a (48); *GostGosp* 110 (5); *GostGospSieb* +3 (2); *Phil* K3 (2); *GórnTroas* 30; *KochCn* B3v; *OrzJan* 65 (9); *WyprPl* B2; *LatHar* 2 (20); *KolakCath* A4v; *WujNT* 4 przedm (23); *WysKaz* 13 (10); *JanNKar* A4; *SarnStat* 101 (6); *SiebRozmyśl* A2v (4); *GrabPospR* Nv; *KmitaSpit* A3v (3); *PowodPr* 59; *SkarKaz* 122b (20); názyt bárzo Subtelnie chćiaéś podeiść mié *CiekPotr* 74 (3); *CzahTr* C3v (3); *GosłCast* 5 (3); Ześćie fie nam íchronili/ bárzo íchuśieńko. *PaxLiz* C3 (7); potężnie bárzo do wřzytkich cnot pobudza. *SkarKazSej* 686b (7); *KlonFlis* A2 (2); *KlonWor* 4 (5); *PudłDydo* Bv; *ZbylPrzyg* A3 (2).

W charakterystycznych połączeniach: barzo ciężko (14), *często* (27), *czyśćie* (13), *daleko* (17), *długo* (21), *dobrze* (151), *drogo* (14), *dziwno* (dziwnie) (18), *jasno* (jaśnie) (12) *krotko* (19), *łacno* (24), *mało* (118), *mądrze* (15), *miło* (mile) (16), *mocno* (mocnie) (22), *pilnie* (36), *prędko* (55), *rano* (35), *rychło* (26), *rzadko* (23), *śnadnie* (41), *teszno* (41), *trudno* (24), *wielce* (11), *wiele* (299), *źle* (29).

a. *Związki ze stopniem wyższym* (2) : Mnieć by było barzo łatwiej, Niż panu memu w przytczy swej *BierRozm* 26; Prawdá iżby ták bárzo lepiej/ gdyby wřzyfcy krolowie [...] Cefarzá Monárchę mieli. *SkarJedn* 204.

b. *Formy comp w funkcji wykładnika stopnia wyższego przy stopniowaniu opisowym przysłówka* (3) :

α. *Ze stopniem równym* (2) : Rołtworz wodą iáko ciááto Bárźiey rzadko niżli gęłto *SienLek* 132v; Y z tym komu ich [skarbow] nie da Bog bárźiey łáłkáwie/ Niż z tym co ich ma názyt/ zna kto łáđzi práwie. *SzarzRyt* C3v.

β. *Ze stopniem wyższym* (1) : áby [...] y śnadź íełzcze bárźiey wdźiećńiey przymowáli/ y ták íe chćíli y ważyli/ iáko inne chrześćijány *ReszList* 174.

c. *Zestawienie »nie barzo« stanowi osłabione zaprzeczenie treści określanego wyrazu* (38) : *BierEz* P4; *FalZioł* I 110b, 155a, 156a, II 20c, V 17b (8); Bowiem zielona farba nie barzo mocno ani też barzo mgłó, ale írzednie wzrok poruńza. *GlabGad* B7; *LibLeg* 10/64; *RejKup* i7v, ee7; *MurzNT* 8v; *KromRozm* III L6; *Leop* 2.Esdr 7/4; *RejZwierz* 136v; *BielKron* 451; *Patior* non moleste eam vicam, Nie bárzo mie tęgo w tym źiwocie. *Mącz* 284a, 129d, 158c, 210d, 301b, 321c (10); *SienLek* 117v; *GórnDworz* R8; gdy [doktor] widzi wáđę iáką w człowiećzym íeie íełzcze nie bárzo názyt ízkodliwą

tedy ią też lekkiemi ziołki y wolnemi firpki iáko może leczy *RejZwierc* 78v; *ModrzBaz* 13v; *Oczko* 19v; Przetoż wzięłem też to był przedsię/ chociaż nie bárzo rychło/ bom fię tey walki trudney obawiał *CzechEp* 5; *NiemObr* 141; *GórnRozm* C3v; *ActReg* 5, 111.

** Bez wystarczającego kontekstu (30) : *BartBydg* 246b, 248, 249b; *Mącz* 3b, 71d, 139d, 204a, 204d (15); *Calag* 345b, 435b; *Calep* 22b, 25b, 510b, 630a, 677b (10).

2. Prędko, szybko; vehementer PolAnt (3) : *Apricus Locus*, Mieyscá gdzie słońce bárzo biega *Mącz* 13a; *Sonipes*, Koń/ hinłzt bárzo brzmiący/ bárzo gdy nogámi idzie. *Mącz* 402b; *Vćiekayćie*/ bierzćie [!] bárzo *BudBib Ier* 49/30.

Synonimy: 1. *bezwiernie, chciwie, chętliwie, chętnie, ciężko, nader, nazbyt, niewymownie, okrutnie, wielce, wielmi*; 2. *bystrze*.

Cf BARZ

ZZie